

Прочетете текста и изберете верния отговор за задачи 1. – 6.:

Наистина езикът сближава хората, но и ги разединява. Различните езици полагат граници между човешките общности. (...)

Думата „варвари”, с която древните гърци наричали надменно чуждите народи, произлиза от неразбираемостта за елините бърборене на чужденците. Старите славяни нарекли германците немци, т.е. неми хора, защото не разбирали ломотенето на езика им. Общуването между хората от различни народи се нуждае винаги от превод, за да бъде осъществено. (...)

Освен това в езика се утаяват социалните различия и неравенството между хората. Наред с официалния книжовен език съществуват групови и професионални жаргони, характерни за езика на различни общности. И преди, и сега са налице ред привилегирани езици. (...) Преди два века в Русия дворяните говорели на руски само със слугите си, а помежду си общували на френски. В някои племенни общности в Индия и досега съществува привилегирован език, на който имат право да общуват само мъжете. Образованият човек притежава повече думи за света в сравнение с ограниченото слово на неукния човек. Ако владеещият компютърния език младеж общува с връстниците от цял свят, то езикът на родения в изолираните горски райони на Африка е стеснен в рамките на непосредствения жизнен опит на неговата общност.

И накрая езикът разединява и защото думите не са точно огледало на действителността. Склонни сме да говорим за едни и същи неща по различен начин и да влагаме в думите различен смисъл. Затова дори и общуването между близки хора никога не е равно на пълно разбиране. Блез Паскал иронично подчертава, че малцина приятели биха ни останали, ако чуем какво говорят за нас.

(Райчо Пожарлиев, „Философия”, XI клас)

1. В текста се говори главно за:

- а) езика като универсално средство за общуване
- б) стилово уместната употреба на езика
- в) разединяващата роля на езика
- г) езиците като естествено и изкуствено създадени

2. От текста може да се направи изводът, че:

- а) националните езици полагат границите между отделните държави
- б) преди два века френският език е бил официален език в Русия
- в) общуването с връстници от цял свят е възможно само ако владееш компютърния език
- г) езикът сближава, но и разединява представителите на една и съща общност

3. Кое от твърденията определя вярно функциите на отделните абзаци в текста?

- а) Първият абзац поставя тезата, а останалите я илюстрират с примери и я развиват.
- б) Всеки абзац поставя своя теза, смислово различна от останалите.
- в) Първият абзац е теза, вторият и третият илюстрират тезата, а четвъртият е обобщение.
- г) Първият и третият абзац поставят тези, а вторият и четвъртият – антитези.

4. С кое от предложенията НЕ може да се довърши изречението:

Привилегированите езици разделят общността според

- а) образователното равнище

- б) социалната принадлежност
- в) половата принадлежност
- г) народностната принадлежност

5. Кое от посочените твърдения е вярно според текста?

- а) Думата „варвари” означава неразбираемо бърборене.
- б) Груповите и професионалните жаргони са форми на книжовния език.
- в) Некоректната употреба на думите прави общуването по-пълноценно.
- г) Привилегированите езици съществуват от миналото до днес.

6. Какво означава фразеологизмът *говорим си на чужди езици*?

- а) говорим на различни езици, но се разбираме прекрасно
- б) днес голяма част от българите владеят чужди езици
- в) говорим на един и същ език, но не постигаме разбирателство
- г) често в речта си употребяваме много излишни чуждици

7. При коя двойка отношението между думите е различно от отношението между другите двойки?

- а) доклад – научен термин
- б) статия – главен редактор
- в) документ – езиков шаблон
- г) стихотворение – изразно средство

8. Попълнете местата за писане така, че в двойките да се запази отношението:

а) поет – стихотворение

художник -

..... – *статуя*

б) любов - омраза

радост -

..... – *смелост*

9. В кое изречение подчертаната дума е употребена с пряко значение?

- а) Това прозорче откриваше съществуването на една будна кръчма.
- б) Дядо Йоцо беше прост, но събуден старец.
- в) Саждите се стелеха по стрехите, по улиците и по дихателните органи на жадните янки.
- г) Черен гарван прелетя над тях и заграка – лош знак!

10. В кой ред думите НЕ са антоними?

- а) обективен - пристрастен
- б) печален - скръбен
- в) реален - фантастичен
- г) ненужен – необходим

11. В кой ред думите НЕ са синоними?

- а) случка, събитие, приключение

- б) фрагмент, откъс, част
- в) завръзка, кулминация, развръзка
- г) канон, догма, правило

12. Кое от изброените наименования е написано правилно?

- а) Институт за Български език
- б) велико народно събрание
- в) Българска Национална Телевизия
- г) Българска народна банка

13. Този текст е откъс от вестникарски материал, в който авторът изразява непосредствените си впечатления от суматохата около откриването на филмовия фестивал в Берлин. За всяко празно място изберете най-уместния от изразите, записани под текста:

Започва фестивалната програма и се появяват /а/..... от първа величина, иначе /б/..... само от кориците на лъскавите списания. Имаш чувството, че сега можеш да ги докоснеш, защото те вървят /в/..... по червената пътека пред “Берлинале палас”. Феновете блокират площад “Потсдамер плац”, полицията предвидливо прави отцепление часове по-рано, а фоторепортерите /г/..... по своите преносими стълбички за по-добра гледна точка.

- а) популярни личности, звезди, хора;
- б) достъпни, чудни, интересни;
- в) редом до нас, под носа ни, на една ръка разстояние;
- г) се възкачват, се настаняват, се катерят;

14. В кое изречение НЕ е допусната граматическа грешка?

- а) Находчивостта и чувството за хумор на младежа му помага да се противопостави на неприятните закачки от страна на приятелите му.
- б) Министерството на здравеопазването ще проведе извънредно заседание по въпросите на спешната помощ, в организацията на която се забелязва хаос.
- в) Простите и сложни изречения дават възможност да се изразят разнообразни варианти на мисълта.
- г) Прославил се още като 6-годишно момче, след детската му възраст Моцарт не удивлява никого и много от творбите му остават недооценени.

15. В коя от подчертаните думи е допусната граматическа грешка?

Някои /а/ неща, например металите, позволяват /б/ на електричеството да протича /в/ през него /г/.

16. В коя от подчертаните думи е допусната грешка?

Досега недооценен остава факта /а/, че рекламираният /б/ препарат възстановява /в/ естествен /г/ воден баланс на кожата.

17. Попълнете празните места с правилната форма на думите:

- а) съществително име

На официалното тържество трима поднесоха няколко

ученик

..... на гостите.

букет

б) местоимение

Организаторите не бяха решили да поканят на приема и
кой

..... да остане извън списъка.

кой

в) членна форма / за пълен или за кратък член в ед.ч. /

..... ми каза, че на не е

Лекар

шофьор

камион

пострадал сериозно, счупен е самона дясната му ръка.

лакът

г) форма за учтивост

Госпожо Иванова, бихте ли обстоятелствата, при които сте
уточнил

..... на тази длъжност.

избран

18. В кой ред всички думи са написани правилно?

- а) свещта, мощта, пустошта
- б) успяли, увехнали, огряни
- в) обичай, традиций, сценарий
- г) взаимствам, впредвид, всъщност

19. В кое от изреченията НЕ е допусната правописна грешка?

- а) Картината внушава усещане за безсилие, безпомощност и безжизненост.
- б) Смъртта и скръбта са се слели в един безмерно очайващ хоризонт на живеенето.
- в) От символ на срама бесилото се превръща в знак на подвига и води до идеята за безсмъртието.
- г) Това първо либе безпорно е смъртта, усмихнатата героична смърт.

20. В коя от подчертаните думи е допусната правописна грешка?

Разгръщайки /а/ страниците на Елинпелиновите /б/ произведения, читателят /в/ се запознава с живота /г/ в българското село.

21. В кое изречение е допусната правописна грешка?

- а) Не е трудно в днешно време да срещнем хора, не чувствителни към актуални проблеми на обществото.
- б) Обществото нехае за замърсяването на околната среда.
- в) Не разбирайки основанията за подобно поведение, жената трудно приемаше отношението на мъжа срещу себе си.
- г) Срещата с този човек остави незаличима следа в съзнанието на младия човек.

22. В кое изречение НЯМА пунктуационна грешка?

- а) Смущаваше го мисълта, дали не беше сгрешил в преценката си за този човек.
- б) Незабравима остава жената, която с всеотдайна майчина нежност, помага на изпадналия в беда.
- в) Някои мислят, че единственото нещо, което им е нужно, за да водят дискусия е

устата.

г) Там дето е завоят, има и пряка пътека, водеща към пещерата.

23. В кое изречение е допусната пунктуационна грешка?

а) Едни хора имат чувство за хумор, а други - око за смешното.

б) Неспойна, раздразнителна младата жена провоцираше околните със своето поведение.

в) Той ще отговори едва когато получи съобщението.

г) Дали ще пристигне навреме писмото, тя не беше сигурна.

24. В текста са пропуснати 5 запетая. Поставете ги.

От дълги години Вавилон бил покорен от персите, но не загубил независимия си дух. Тогава царувал Дарий и по негово време се подготвил първият бунт срещу чуждото робство. Благородниците и всички вавилонски принцове трупали по домовете си провизии така че да могат ако се наложи, да устоят на обсадата.

В началото на царуването на Дарий в персийската държава се възцарил хаос и вавилонците решили че тъй като управникът има твърде много грижи бунтът им има вероятност да успее. Съзаклятниците доказали решимостта си, като избили жените във всяко семейство и пощадили само майката.

Научавайки това, Дарий събрал армията си. Обсадил града, чиито стени били набързо укрепени от въстаниците и започнал военни действия срещу Вавилон.

25. Прочетете текста и изпълнете задачите към него:

а) Разделете текста на смислово обособени части. **Формулирайте темата на всяка една от тях;**

б) **Предайте съдържанието на текста в резюме.**

Устройството на термоса е съвсем просто. Между стените на вътрешния съд и обвивката му има вакуум, през който топлината не преминава, така че налятата течност запазва първоначалната си температура дълго време. Затова термосът запазва горещите напитки топли през зимата, а студени през лятото, и е много удобен по време на път.

Термосът бил изобретен през 1892 година. Шотландският учен Джеймс Дюър имал нужда в лабораторията си от съд, където да съхранява извънредно студени течности, като втечнени газове например. Той изобищо не предполага колко полезно нещо е измислил. И до днес дюаров съд се нарича съд с двойни стени и вакуум помежду им с цел предотвратяване на топлоотдаването. През 1904 година германецът Райнхолд Бургер видял дюаровия съд и съобразил, че това, което държи течностите студени, по същия начин ще ги държи и горещи. Освен това съдът можел да се използва не само в лабораториите, но и в домакинствата. През същата година той го патентовал и се заел с масовото му производство. Дори обявил конкурс за име на новия съд. От предложените думи избрал „термос“, което на гръцки означава „топъл“.

Продуктът на Бургер имал голям успех и бързо се превърнал в една от най-търсените стоки на пазара. Термосите често се използват и за други цели – например когато се налага ваксини, серуми и други течности да се запазят при постоянна температура.

(Ингрид Крепфийлд, „100 най-велики изобретения“)

а) Разделяне на части и озаглавяване на темите:

- а) волна и разкрепостена
- б) тиха и смирена
- в) грешна и свята
- г) витална и неукротима

30. Думите на чорбаджи Марко от романа “Под игото” “Лудите, лудите – те да са живи!...”:

- а) порицават неразумното поведение на поробените българи
- б) благославят жертвоготовността на свободолюбивите българи
- в) иронизират неискреното поведение на лъжепатриотите
- г) открояват безсмислените усилия да се преодолее игото

31. Метафорите *песен, завод, машина, романтика* са характерни за лириката на:

- а) Христо Смирненски
- б) Гео Милев
- в) Атанас Далчев
- г) Никола Вапцаров

32. Какво означава подчертаният израз от произведението „Разни хора, разни идеали” на Алеко Константинов: „*Да речеш, че се стеснявам, че се гуша в къшетата, не, не ми са дотам меки очите, и при всичко това, моля ти се, виж ме на кой хал съм.*”

- а) не съм толкова услужлив
- б) не съм толкова срамежлив
- в) не съм толкова горделив
- г) не съм толкова мързелив

33. Идеята, че “*пътят е страшен, но славен*”, е разкрита в:

- а) „Градушка” на Пейо Яворов
- б) “На прощаване” на Христо Ботев
- в) „Песен за човека” на Никола Вапцаров
- г) „Зимни вечери” на Христо Смирненски

34. Кое от твърденията е вярно?

- а) Чорбаджи Марко е герой както на повестта „Чичовци”, така и на романа „Под игото”.
- б) „Обесването на Васил Левски” е ода за Апостола на свободата.
- в) „Ще бъдеш в бяло” е балада за любовта.
- г) Стихотворението „Повест” разкрива съмнението на човека в собственото му съществуване.

35. Кой от изброените автори НЕ е писал романи?

- а) Иван Вазов
- б) Алеко Константинов
- в) Димитър Димов
- г) Димитър Талев

36. *Тъмното и светлото* в помислите на героя от разказа на Елин Пелин „Чорба от греховете на отец Никодим” са символизирани от:

- а) бели и черни бобени зърна
- б) бяла лястовица и черна змия

- в) бели рози и дяволско огледало
- г) слънчев ден и тъмна нощ

37. Каква художествена функция изпълнява заглавието на разказа “Дядо Йоцо гледа”?

- а) обобщава идеята за слепеца, който “вижда” истинската стойност на свободата
- б) откроява мистичната дарба на героя да вижда въпреки слепотата
- в) извежда идеята за “виждането” като себепознание
- г) откроява мотивите за страданието и за смъртта

38. В кой ред има излишна дума?

- а) поема, ода, балада, сонет
- б) завръзка, кулминация, развръзка, епилог
- в) метафора, метонимия, експозиция, алегория
- г) разказ, новела, повест, роман

39. Какви тропи и фигури на езика са подчертаните изрази?

*Боят се обръща на смърт и на щик,
героите наши като скали твърди (а),
желязото (б) срещат с железни си гърди (в)
и фърлят се с песни в свирепата сеч ...*

(Иван Вазов, „Опълченците на Шипка”)

- а)
- б)
- в)

40. В коя от посочените творби се открива влиянието на фолклорната традиция?

- а) “Българският език” на Иван Вазов
- б) “Ралица” на Пенчо Славейков
- в) “Две хубави очи” на Пейо Яворов
- г) “Юноша” на Христо Смирненски

41. Прочетете откъса от разказа “Песента на колелетата” и коментирайте в обем до 4 страници проблема за смисъла на човешкото съществуване, представен в текста.

Каруците нееха по пътищата и сякаш разказваха как един човек може да бъде много богат, но и много злочест. Защото за какво му беше това богатство на Сали Яшар? То дойде много късно. На баира, отдясно на царския път, където каруците, които се връщат от града, разсипват най-мелодичните си звуци, лежат в гробищата двамата му сина, два сокола. (...) “Няма да им занеса нищо от моите жълтици – мислеше си Сали Яшар, – нито ще взема нещо за себе си, когато и аз отида при тях.” Тъмнината скриваше очите на Сали Яшар и не можеше да се види какво има в тях, но той гледаше в земята като изтръпнал и мислеше, че по-хубаво би било да беше беден, но да бяха живи двамата юнака, които и сега му се усмихваха със сините си очи, румени, широкоплещести.

Достигнал дотук, Сали Яшар започваше да мисли, че е длъжен да направи някакво голямо благодеяние, истинско безкористно благодеяние, което да засегне повече хора, да надживее много поколения. Това, което мъдрите побелели старци, които той някога беше слушал да приказват, наричаха себап. И идеше му на ум тогава

**КЛЮЧ ЗА ОТГОВОРИТЕ И ПРАВИЛА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ
НА ПРОБНИЯ ДЗ И ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА**

задача №	отговор	точки
1.	в	1 т.
2.	г	1 т.
3.	а	1 т.
4.	г	1 т.
5.	г	1 т.
6.	в	1 т.
7.	б	1 т.
8.	а) картина скулптор б) тъга, скръб, мъка страхливост/ страх	4 т.
9.	г	1 т.
10.	б	1 т.
11.	в	1 т.
12.	г	1 т.
13.	а) звезди б) достъпни в) на една ръка разстояние г) се катерят	4 т.
14.	б	1 т.
15.	г	1 т.
16.	а	1 т.
17.	а) ученици, букета б) кого, кой в) лекарят, шофьорът, камиона, лакътят г) уточнили, избрана	10 т.
18.	а	1 т.
19.	а	1 т.
20.	б	1 т.
21.	а	1 т.
22.	а	1 т.
23.	б	1 т.
24.	<p><i>От дълги години Вавилон бил покорен от персите, но не загубил независимия си дух. Тогава царувал Дарий и по негово време се подготвил първият бунт срещу чуждото робство. Благородниците и всички вавилонски принцове трупали по домовете си провизии* така че да могат* ако се наложи, да устоят на обсадата.</i></p> <p><i>В началото на царуването на Дарий в персийската държава се възцарил хаос и вавилонците решили* че тъй като управникът има твърде много грижи* бунтът им има вероятност да успее. Съзаклятниците доказали решимостта си, като избили жените във всяко семейство и поцадили само майката.</i></p>	5 т.

	<i>Научавайки това, Дарий събрал армията си. Обсадил града, чиито стени били набързо укрепени от въстаниците* и започнал военни действия срещу Вавилон.</i>	
25.	а) напр. <i>I част Устройство на термоса</i> <i>II част Откритието на Дюър</i> <i>III част Приложения на дюаровия съд</i> б)	3 т. 4 т.
26.	в	1 т.
27.	а) 4, б) 1, в) 3, г) 2	4 т.
28.	в	1 т.
29.	б	1 т.
30.	б	1 т.
31.	г	1 т.
32.	б	1 т.
33.	б	1 т.
34.	г	1 т.
35.	б	1 т.
36.	а	1 т.
37.	а	1 т.
38.	в	1 т.
39.	а) сравнение (и инверсия) б) метонимия в) метафора	3 т.
40.	б	1 т.

КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА

РЕЗЮМЕ

(25, б)

1. Умее да извлича информация от текст и да я обработва в съответствие с поставената задача – 1 т.
2. Умее да композира и структурира текста, като се съобразява с поставената задача – 1 т.
3. Владее и прилага книжовноезиковите норми на съвременния български език (правописна, граматична, пунктуационна) – 1 т.
4. Умее да подбира и съчетава езиковите средства с оглед на стиловата уместност – 1 т.

**КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА
ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА ФРАГМЕНТ ОТ ХУДОЖЕСТВЕНА ТВОРБА**

1. Умее да създава цялостен и завършен текст, с ясно обособени и смислово обвързани композиционни части – 0-4 т.

- Създаден е цялостен, логически последователен /кохерентен и кохезивен/ текст, смислово релевантен на поставения проблем– 0-2 т.
- Ясно обособени и смислово обвързани композиционни части – 0-1 т.
- Смеслова свързаност в рамките на отделната структурна част – 0-1 т.

Подчинява изграждането на текста на поставената задача и на зададения жанр – 0-7 т.

- Разчита същността и посланията на художествения текст – 0-2 т.
- Ярко откритоена, изчерпателна и коректна теза, произтичаща от поставения проблем – 0-1 т.
- Целенасочена и задълбочена аргументация – 0-4 т.

Разбира условията на характер на художествената литература – 0-3 т.

- Различава текстова и извънтекстова реалност. Разпознава художествените механизми, чрез които се постига условност – 0-1 т.
- Възприема героя като художествено условен и анализира поведението му, за да изгради разбиране за смисъла на текста – 0-2 т.

4. Притежава знания за строежа и функционирането на художествената творба – 0-6 т.

- Коментира текстовите структури и структурните елементи във фрагмента – 0-2 т.
- Познава и прилага необходимите литературнотеоретични понятия съобразно изпитната задача – 0-2 т.
- Разпознава тропите и фигурите на езика и тълкува функциите им – 0-2 т.

5. Познава авторския стил и особеностите на конкретната творба – 0-2 т.

- Вярно посочва и непротиворечиво си служи с факти, свързани с автора, творбата и епохата – 0-1 т.
- Осмисля връзката на творбата с историческия и с културния контекст – 0-1 т.

6. Умее да подбира и съчетава езиковите средства в съответствие с поставената задача – 0-2 т.

- Езикът е ясен, богат и точен – 0-1 т.
- Умел, стилово уместен и разнообразен изказ в съответствие с жанра на съчинението и с изискванията на книжовните норми – 0-1 т.

7. Владее и умее да прилага книжовноезиковите норми на съвременния български книжовен език – 0-6 т.

- Владее и умее да прилага граматичната норма на съвременния български книжовен език – 0-2 т.
- Владее и умее да прилага правописната норма на съвременния български книжовен език – 0-2 т.
- Владее и умее да прилага пунктуационната норма на съвременния български книжовен език – 0-2 т.